JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2009. január 29. [1]

I – Bevezetés

1. Mielőtt a Bíróság meghozta volna ítéletét a „C”-ügyben (C-435/06. sz. ügy), [2] a finn legfelsőbb közigazgatási bíróság, a Korkein hallinto-oikeus a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet [3] értelmezésére vonatkozóan ismételten kérdéseket terjesztett a Bíróság elé.

2. Elsőként azt, a C-ítéletben igenlően megválaszolt kérdést teszi fel, hogy alkalmazandó-e a rendelet a gyermekek állami gondozásba vételére és elhelyezésére vonatkozó, a nemzeti jogban a közjog hatálya alá tartozó intézkedésekre. Az ezekre az intézkedésekre vonatkozó joghatósági rendelkezések értelmezésére irányuló további kérdések ezzel szemben tisztázatlanok. További pontosításra szorul különösen a gyermek „szokásos tartózkodási helyének” a fogalma, amely elsődleges joghatósági oknak minősül. További kérdések merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy hozhat-e az ügy érdemében joghatósággal nem rendelkező bíróság ideiglenes intézkedéseket.

II – Jogi háttér

A – *A közösségi jog*

3. A 2201/2003 rendelet (12) preambulumbekezdése a következő szempontokkal indokolja a vonatkozó joghatósági szabályokat:

„Ezen rendeletben megállapított szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság jogalapját a gyermek alapvető érdekeinek figyelembevételével alakítják ki, különösen a fizikai közelség alapján. Ez azt jelenti, hogy a joghatóságot mindenekelőtt a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam

1 – Eredeti nyelv: német.
2 – 2007. november 27-i ítélet (EBHT 2007., I-10141. o.).
3 – HL L 338., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o., a 2004. december 2-i 2116/2004/EK tanácsi rendelettel (HL L 367., 1. o.) módosított változatban – Brüsszel IIa. rendelet néven is ismert.

szerint kell megállapítani, kivéve azokat a bizonyos eseteket, amikor megváltozik a gyermek tartózkodási helye, vagy ha a szülői felelősséget gyakorlók között megállapodás jön létre.”

b) a szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy megszüntetése.

[…]”

4. A 2201/2003 rendelet következő rendelkezéseinek a jelen ügy szempontjából különös jelentőségük van:

„8. cikk

„1. cikk

Általános joghatóság

Hatály

(1) Egy tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek olyan gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyekben, aki a bíróság megkeresésekor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

Ezt a rendeletet a bíróság jellegétől függetlenül az alábbiakkal kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni:

(2) Az (1) bekezdést a 9., 10. és 12. cikk rendelkezéseire figyelemmel kell alkalmazni.”

[…]

„13. cikk

A gyermek jelenléte szerinti joghatóság

(1) Amennyiben a gyermek szokásos tartózkodási helye nem állapítható meg, és a 12. cikk alapján nem határozható meg a joghatóság, annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén a gyermek jelen van.

(2) Az (1) bekezdést kell alkalmazni a menekült gyermekekre, illetve azokra a gyermekekre is, akiket a hazájukban zajló zavargások miatt külföldre telepítettek át.”

„17. cikk

A joghatóság vizsgálata

Amennyiben valamely tagállam bíróságához olyan keresetet nyújtanak be, amely tekintetében e rendelet értelmében nem rendelkezik joghatósággal, és amely tekintetében e rendelet értelmében más tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik, a bíróság hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát.”

„20. cikk

Ideiglenes intézkedések, beleértve a védelmi intézkedéseket is

(1) Sürgős esetben e rendelet rendelkezései nem gátolják a tagállam bíróságait abban, hogy az e tagállam joga szerint alkalmazható

ideiglenes intézkedéseket – a védelmi intézkedéseket is beleértve – hozzanak a területükön található személyek vagy vagyontárgyak tekintetében, akkor is, ha a rendelet szerint más tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében.

(2) Az (1) bekezdésben említett intézkedések hatályukat vesztik, ha az e rendelet szerint az érdemi ügyet tekintve joghatósággal rendelkező tagállam bírósága megtette az általa megfelelőnek ítélt intézkedéseket."

III – A tényállás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

5. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésben található leírás szerint az alapeljárás alapjául a következő tényállás szolgál:

6. A személy C, D és E gyermekek édesanyja. A és gyermekei eredetileg F-fel, a gyermekek mostohaapjával együtt Finnországban laktak. A gyermekeket lakóhelyükön a mostohaapa erőszakos viselkedése miatt egyszer már állami gondozásba vették. Az intézkedést később megszüntették. 2001-ben a család áttelepült Svédországba. A család 2005 nyarán Finnországba utazott, eredetileg azzal a céllal, hogy ott töltik a szünidőt. Finnország különböző kempingjeiben lakóautóban laktak, és rokonoknál. A gyermekek nem jártak iskolába. A család 2005. október 30-án Y finn településtől szociális lakás kiutalását kérelmezte.

7. A *Perusturvalautakunta* (az alapvető szociális jogokat biztosítani hivatott bizottság) 2005. november 16-i határozataival C-t, D-t és E-t a Lastensuojelulaki (finn gyermekvédelmi törvény) 18. §-a alapján azonnali állami gondozásába vette és családotthonban helyezte el, mivel a gyermekeket magukra hagyták; az állami gondozásba vétel célja a gyermekek helyzetének tisztázása is volt.

8. A és F az azonnali állami gondozásba vételről szóló határozatok hatályon kívül helyezését kérte. A *Perusturvalautakunta* 2005. december 15-i határozatában a kérelmet elutasította, a Lastensuojelulaki 16. §-a alapján a gyermekeket állami gondozásba vette, és családotthonban történő elhelyezésüket rendelte el. A és F ezt a határozatot eredménytelenül támadta meg a hallinto-oikeus (finn közigazgatási bíróság) előtt.

9. A határozattal szemben benyújtott fellebbezés ügyében eljáró Korkein hallinto-oikeus 2007. november 22-i határozatával előzetes

döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

1. a) Alkalmazható-e a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló […] 2201/2003/EK […] rendelet […] a jelen ügyben szóban forgóhoz hasonló határozat minden részében történő végrehajtására, ha ezt a határozatot egy gyermek azonnali állami gondozásba vételére és a saját családján kívül való elhelyezésre is vonatkozó egységes határozat formájában, a közjogba tartozó gyermekvédelem keretében hozták,

   b) vagy a rendelet – annak 1. cikke (2) bekezdésének d) pontjára tekintettel – csak a határozat azon részére alkalmazható, amely a saját családon kívül való elhelyezésre vonatkozik?

2. Hogyan kell közösségi jogi szempontból értelmezni a rendelet 8. cikkének (1) bekezdésében és az azzal összefüggő 13. cikke (1) bekezdésében szereplő szokásos tartózkodási hely fogalmát, különösen ha a gyermek állandó lakóhelye az egyik tagállamban található, azonban a gyermek egy másik tagállamban tartózkodik, és ott vándorló életmódot folytat?

3. a) Milyen feltételek teljesülése esetén hajtható mégis végre ebben a tagállamban egy azonnali védelmi intézkedés (állami gondozásba vétel) a rendelet 20. cikkének (1) bekezdése alapján, ha az állapítandó meg, hogy a gyermek ez utóbbi, másik tagállamban nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel?

   b) Csak azok az intézkedések minősülnek-e a rendelet 20. cikkének (1) bekezdése szerinti védelmi intézkedésnek, amelyek a nemzeti jog alapján meghozhatók, és kötelező erővel bírnak-e a nemzeti jog ezen intézkedésre vonatkozó rendelkezései a cikk alkalmazása során?

   c) A védelmi intézkedés meghozatalát követően az ügyet hivatalból át kell-e tenni a joghatósággal rendelkező tagállam bíróságához?

4. Ha valamely tagállam bírósága egyáltalán nem rendelkezik joghatósággal, a keresetet – mint elfogadhatatlant – el kell utasítania, vagy az ügyet egy másik tagállam bíróságához kell áttennie?

10. A Bíróság előtti eljárásban a finn, a német, a görög és az olasz kormány, az Egyesült Királyság kormánya, valamint az Európai Közösségek Bizottsága terjesztett elő észrevételt.

IV – A jogkérdésről

A – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről*

11. Az első kérdés lényegében megegyezik a C-435/06. sz. ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdéssel. A Bíróság ezt a kérdést 2007. november 27-én, öt nappal az előzetes döntéshozatalra utaló végzés meghozatalát követően hozott ítéletében [4] a következőképpen válaszolta meg:

„A 2004. december 2-i 2116/2004/EK tanácsi rendelettel módosított, a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a »polgári ügyek« fogalma e rendelkezés értelmében kiterjed az olyan egységes határozatra, amely egy gyermek azonnali állami gondozásba vételét és a saját családján kívül, nevelőszülőknél való elhelyezést rendeli el, ha ezt a határozatot a közjog hatálya alá tartozó gyermekvédelmi szabályok keretében fogadták el.”

12. A jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdést ennek megfelelően kell megválaszolni.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről*

13. A kérdést előterjesztő bíróság előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdése a gyermek szokásos tartózkodási helye fogalmának értelmezésére irányul, amely fogalom a 2201/2003 rendelet 8. cikkének (1) bekezdése szerint megalapozza az adott tagállam bíróságainak [5] a szülői felelősség kérdésében hozott határozatokra vonatkozó joghatóságát. Ez az értelmezés ugyanakkor kihat annak a tagállamnak a bírósága joghatóságára, amelyben a gyermek talál-

4 – Hivatkozás a 2. lábjegyzetben.

5 – A 2201/2003 rendelet értelmében a „bíróság” fogalmába a rendelet 2. cikkének (1) bekezdése szerint a tagállamok valamennyi, az 1. cikk alapján az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatósága beletartozik.

ható, de amelyben nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel. A rendelet 13. cikkének (1) bekezdése szerint az egyszerű jelenlét ugyanis csak akkor alapozza meg a joghatóságot, ha egyébként nem állapítható meg szokásos tartózkodási hely.

14. A rendelet nem határozza meg a szokásos tartózkodási hely fogalmát. A „szokásos" jelző használatából csupán arra lehet következtetni, hogy a tartózkodásnak bizonyos fokú állandóságot vagy rendszerességet kell elérnie.

15. A fogalommeghatározás hiányából azonban nem következik – ahogyan azt az Egyesült Királyság Kormánya véli –, hogy erre a fogalomra nem adható jogi értelmezés, és jelentése kimerül a szó rendes értelmében. Ennek a fogalomnak a jelentését ezzel szemben az értelmére, a céljára, valamint a szabályozási hátterére tekintettel kell közelebbről meghatározni. Abban azonban igazat kell adni az Egyesült Királyság Kormányának, hogy az értelmezésnek elegendő mozgásteret kell hagynia a nemzeti bíróság számára arra, hogy a konkrét ügyben valamennyi releváns ténybeli körülményt figyelembe vegye.

1. A 2201/2003 rendeletben a szülői felelősség kérdésében hozott határozatokra vonatkozóan megállapított joghatósági szabályok alapjául szolgáló megfontolások

16. A gyermekeknek különleges védelemre és gondoskodásra van szükségük, amit a szülők vagy – ha ők nem látják el a kötelességüket – az állam illetve más olyan személyek feladata biztosítani, akikre a felügyeleti jogot átruházták. Amennyiben a szülői felügyeletet érintő bírósági határozat meghozatala szükséges, lehetőleg el kell kerülni a hosszadalmas bírósági eljárást annak érdekében, hogy a gyermek fejlődése a lehető legkevésbé sérüljön.

17. A határokon átnyúló vonatkozású ügyek esetében a 2201/2003 rendelet a gyors és a gyermek érdekeit szolgáló bírósági határozatok első feltételeként egyértelmű és hézagmentes joghatósági rendelkezést biztosít. A rendeletben ebben az összefüggésben használt fogalmakat ezért önállóan, nem pedig a nemzeti jogra való utalással kell értelmezni, biztosítva ezzel a joghatósági rendelkezések egységes értelmezését és alkalmazását, valamint a joghatósági összeütközések elkerülését. [6]

18. A rendelet szerint – ahogyan azt különösen a (12) preambulumbekezdése kiemeli – elsődlegesen annak a tagállamnak a bíróságai

6 – Lásd ebben az értelemben a C-ítéletet (hivatkozás a 2., 46. és 47. lábjegyzetben).

rendelkeznek joghatósággal, amelyben az érintett gyermek szokásos tartózkodási helye van. A földrajzi közelségből adódóan ugyanis általában ezek a bíróságok tudják legjobban megítélni, mi felel meg a gyermek érdekeinek.

21. Következésképpen a rendelet 8. és 13. cikke szerinti joghatóság egymástól való elhatárolásához ki kell alakítani azokat a kritériumokat, amelyek alapján a gyermek tartózkodása „szokásos" tartózkodásnak minősül, és amelyek azt a kevésbé tartós jelenléttől megkülönböztetik.

19. Erre a célkitűzésre tekintettel kell értelmezni a szokásos tartózkodási hely fogalmát, amelynek meghatározó jelentősége van a 2201/2003 rendelet 8. cikke szerinti általános joghatóság, de további, közvetlenül vagy közvetve ehhez kapcsolódó joghatóságok (9., 10. és 13. cikk) megállapítása szempontjából is.

2. A 2201/2003 rendelet és a többoldalú egyezmények viszonya

22. A 2201/2003 rendelet elfogadásakor már számos olyan többoldalú egyezmény létezett, amely hatálya sok vagy valamennyi tagállamra kiterjedt, és amely a felügyeleti jog körében hozott határozatokra vonatkozó joghatóságra irányuló szabályozást tartalmazott. A rendelet részben ezen egyezmények szabályai helyébe lépett a tagállamok egymás közötti viszonyában, részben a többoldalú szabályozások mellé került.

20. A szokásos tartózkodási helytől meg kell különböztetni az egyszerű jelenlétet. A gyermek egyik tagállamban való jelenléte persze ugyanúgy az ottani bíróságokhoz való földrajzi közelséget jelent. Ez a kapcsolat azonban nem ugyanolyan jellegű, mint a szokásos tartózkodási helyből fakadó. A 2201/2003 rendelet 13. cikke ezért csak kisegítő jelleggel állapít meg joghatóságot annak a tagállamnak a bíróságai számára, amelyben a gyermek található, amely joghatóság megszűnik, amint megállapíthatóvá válik, hogy a szokásos tartózkodási hely egy másik tagállamban van.

23. Mindazonáltal ezek az egyezmények fontos keletkezéstörténeti alapot szolgáltatnak a rendelet számára. Ezenkívül az adott dokumentumok tárgyi hatályát koherensen el kell választani egymástól. Ennek feltétele az egyezmények és a rendelet szabályaiban is hivatkozott szokásos tartózkodási hely fogalmának egységes értelmezése.

24. A 2201/2003 rendelet ezen a téren tartalmilag elsősorban a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, 1996. október 19-i Hágai Egyezményt [7] (a továbbiakban: 1996. évi Hágai Egyezmény) követi. [8] Az 1996. évi Hágai Egyezmény 5. cikkének (1) bekezdése a rendelet 8. cikkének (1) bekezdésével egyezően elsődlegesen azon állam bíróságainak a joghatóságát állapítja meg, amelyben a gyermek szokásos tartózkodási helye (résidence habituelle) van.

25. A rendelet 61. cikkének a) pontja szerint az 1996. évi Hágai Egyezménnyel szemben a rendeletet kell alkalmazni, amennyiben az érintett gyermek valamely tagállam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel. Ezzel megegyezik az 1996. évi Hágai Egyezmény 52. cikkének (2) és (4) bekezdése, amely megengedi a tagállamoknak a közösségi jogi joghatósági szabályok alkalmazását azokra a gyermekekre vonatkozóan, akik a Közösségen belül rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel.

26. Amint a finn, a német és a görög kormány, valamint az Egyesült Királyság kormánya jogosan hangsúlyozza, az 1996. évi Hágai Egyezmény és a rendelet tárgyi hatályának koherens elhatárolásához és a tagállami bíróságok, valamint az 1996. évi Hágai Egyezményben részes más államok bíróságai közötti joghatósági összeütközések elkerüléséhez a szokásos tartózkodási hely fogalmának egységes értelmezésére van szükség. [9]

27. További három, vonatkozó egyezményt kell még megemlíteni, amelyeknek a 2201/2003 rendelethez való viszonyát a rendelet 60. cikke rendezi:

– a kiskorúak védelme tekintetében a hatóságok jogkörére és az alkalmazandó jogra vonatkozó, 1961. október 5-én kelt Hágai Egyezmény [10] (a továbbiakban: 1961. évi Hágai Egyezmény) (60. cikk a) pontja),

7 – A 2008. június 5-i 2008/431/EK tanácsi határozat (HL L 151., 36. o.) felhatalmazza az Egyezményhez még nem csatlakozott tagállamokat, hogy az Európai Közösség érdekében megerősítsék azt vagy csatlakozzanak hozzá. Az Egyezmény szövegét a 2008/431/EK rendelet melléklete tartalmazza (HL L 151., 39. o.).

8 – A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről és a 44/2001/EK rendeletnek a tartással kapcsolatos ügyek vonatkozásában történő módosításáról szóló bizottsági határozat (COM [2002] 222. végleges/2.). Lásd a C-435/06. sz. C-ügyre vonatkozó, 2007. szeptember 20-i indítványomat is (EBHT 2007., I-10141. o.).

9 – Az alkalmazási körről szóló rendelkezések vonatkozásában lásd a fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott, C-ügyre vonatkozó indítvány 50. pontját.

10 – *Actes et documents de la Neuvième session de la Conférence de La Haye de droit international privé (1960),* IV. kötet.

– a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról szóló, 1980. május 20-án kelt Európai Egyezmény) [11] (a továbbiakban: 1980. évi Európai Egyezmény) (60. cikk d) pontja), és

– a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-én kelt Hágai Egyezmény [12] (a továbbiakban: 1980. évi Hágai Egyezmény) (60. cikk e) pontja).

28. A 2201/2003 rendelet 60. cikke szerint a tagállamok közötti kapcsolatokban e rendelet elsőbbséget élvez ezekkel az egyezményekkel szemben, amennyiben ezek a rendelettel szabályozott ügyekre vonatkoznak.

29. Az 1961. évi Hágai Egyezményben található szabályozás képezi az 1996. évi Hágai Egyezmény előzményét. [13] Már az 1961. évi Hágai Egyezmény is joghatósági okként határozta meg a szokásos tartózkodási helyet. Az 1980. évi Európai Egyezmény a jogellenesen elvitt gyermek visszavitelével kapcsolatban ugyanúgy a szokásos tartózkodási helyet jelöli ki, mint az 1980. évi Hágai Egyezmény.

30. A 2201/2003 rendelet 11. cikke elsősorban az 1980. évi Hágai Egyezményre támaszkodik, és annak irányultságát vette át, ahogyan azt a Bíróság legutóbb a Rinau-ítéletben kiemelte. [14] Mindkét szabályozás azt a célt követi, hogy az elvitt gyermekek haladéktalanul visszatérjenek abba az államba,

11 – Interneten: http://www.conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/105.htm.

12 – *Actes et documents de la Quatorzième session de la Conférence de La Haye de droit international privé (1980),* III. kötet, 413. és azt követő oldalak (interneten: http://hcch.e-vision.nl/index_fr.php?act=conventions.pdf&cid=24).

13 – Lásd P. Lagarde-nak az 1996. évi Hágai Egyezményhez készült magyarázó jelentését, *Actes et documents de la Dix-huitième session de la Conférence de La Haye de droit international privé (1996),* II. Kötet, 534. és 538. o., 1. pont (interneten: http://hcch.e-vision.nl/upload/expl34.pdf).

14 – Lásd a C-195/08. PPU. sz. Rinau-ügyben 2008. július 11-én hozott ítélet (EBHT 2008., I-5271. o.) 49. és 62. pontját.

amelyben a jogellenes elvitel előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkeztek. Ez az egyezőség a szokásos tartózkodási hely fogalmának egységes értelmezését is megköveteli.

31. A vonatkozó többoldalú egyezmények szándékosan lemondanak a szokásos tartózkodási hely fogalmának meghatározásáról, és a pontosabb meghatározást az adott ügy tényállását értékelő bíróságoknak engedik át. [15] Ahogyan azt a beavatkozó kormányok hangsúlyozzák, az egyezmények alapjául az az elgondolás szolgál, hogy itt döntően az érintett gyermek életvitelének tényleges központja számít, amelyet az összes releváns körülmény alapján kell megállapítani és a lakóhely jogi fogalmától elhatárolni. [16]

3. A Bíróságnak a szokásos tartózkodási hely fogalmára vonatkozó, a közszolgálati és a szociális jog területén kialakított ítélkezési gyakorlatának jelentőségéről

32. A Bizottság értelmezési javaslatában máshova helyezi a hangsúlyt. A szokásos tartózkodási hely fogalommeghatározásával kapcsolatban olyan megfontolásokra hivatkozik, amelyek az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján, a házassági ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezmény [17] kidolgozása során merültek fel.

33. Az egyezményhez fűzött magyarázó jelentés (Borrás-jelentés) szerint a szokásos tartózkodási hely fogalmának bevezetése ellen döntöttek. Figyelembe vették azonban azt a körülményt, hogy a Bíróság más jogterületen a szokásos tartózkodási hely következő fogalommeghatározását adta: az a hely, amelyet az érintett érdekeltségeinek állandó vagy szokásos központjaként, a tartósság igényével

15 – Lásd a 8. lábjegyzetben hivatkozott bizottsági javaslat 9. oldalát. P. Lagarde kifejti, hogy azért vetették el a szokásos tartózkodási hely fogalmának az 1996. évi Hágai Egyezménybe történő felvételét, hogy ne sérüljön az ezt a fogalmat szintén használó, már meglévő egyezmények alkalmazása (a 13. lábjegyzetben hivatkozott, az 1996. évi Hágai Egyezményhez készült magyarázó jelentés, 552. o., 40. pontja).

16 – Az 1961. évi Hágai Egyezményre vonatkozóan lásd W. de Steiger magyarázó jelentését, *Actes et documents de la Neuvième session de la Conférence de La Haye de droit international privé (1960),* IV. kötet, 219., 225., 226. o. (interneten: http://hcch.e-vision.nl/upload/expl10f.pdf).
Az 1980. évi Hágai Egyezményre vonatkozóan lásd E. Pérez-Vera magyarázó jelentését, *Actes et documents de la Quatorzième session de la Conférence de La Haye de droit international privé (1980),* III. kötet, 426. és 445. o., 66. pont (interneten: http://hcch.e-vision.nl/upload/expl28.pdf). Az 1980. évi Hágai Egyezmény részes államainak bíróságai által követett, vonatkozó ítélkezési gyakorlathoz az INCADAT adatbankban lehet hozzáférni (http://www.incadat.com/index.cfm).
Az 1980. évi Európai Egyezményre vonatkozóan lásd a magyarázó jelentés 15. pontját (http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/HTML/105.htm), amely az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1971. január 18-i, „On the Standardisation of the Legal Concepts of Domicile and Residence" határozatára (Resolution (72) 1) hivatkozik (interneten: https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=587935&SecMode=1&DocId=642796&Usage=2).

17 – HL 1998. C 221., 2. o. Az egyezmény ugyan nem lépett hatályba, tartalmilag mégis a 2201/2003 rendelet elődjének tekinthető. A benne foglalt szabályozást a 2201/2003 rendelettel felváltott, a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségére vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. május 29-i 1347/2000/EK tanácsi rendelet (HL L 160., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 209. o.) messzemenően átvette.

kijelölt. A szokásos tartózkodási hely meghatározása szempontjából az azt megalapító ténybeli bizonyítékokat kell figyelembe venni, különösen az érintett tényleges tartózkodási helyét. [18]

34. Finnország és Németország, valamint az Egyesült Királyság képviselői azonban a tárgyaláson jogosan kifogásolták azt, hogy ezt a fogalommeghatározást a 2201/2003 rendelet értelmében a gyermek szokásos tartózkodási helyének konkretizálására alkalmazzák.

35. A hivatkozott ítélkezési gyakorlat sajátos közszolgálati kérdésre irányul, méghozzá a külföldi munkavégzési támogatás folyósítására vonatkozó feltételekre. Ez a támogatás csak akkor illeti meg az Európai Közösségek alkalmazottját, ha szokásos tartózkodási helyét a szolgálatba lépésekor helyezi át az alkalmazás helyére, nem illeti viszont meg, ha már korábban is ott lakott.

36. Eltekintve attól, hogy ez a közszolgálati háttér semmilyen szempontból nem kapcsolódik az itt tárgyalt családjogi összefüggéshez, ez a fogalommeghatározás tartalmilag sem alkalmas az átültetésre. Túlzottan előtérbe állítja ugyanis az érintett szándékát. Ez felnőttek esetében lehetséges. Így a Borrás-jelentés sem véletlenül hivatkozik a házasság felbontásával összefüggésben az idézett ítélkezési gyakorlatra. Kisebb gyermekek esetében azonban nem a saját akarat mérvadó, hanem a szülők akarata, akiknek a felügyeleti jog részeként joguk van a gyermek tartózkodási helyét is meghatározni. Éppen a felügyeleti joggal kapcsolatos viták keretében fordulhat azonban elő, hogy felügyeleti joggal rendelkező személyeknek eltérő az elképzelésük arról, hol tartózkodjék a gyermek. Ezért az apa és/vagy az anya arra irányuló szándéka, hogy a gyermekkel egy meghatározott helyen letelepedjen, csak az egyik bizonyítéka, de nem az egyedüli döntő feltétele lehet a gyermek szokásos tartózkodási helyének.

37. Az Egyesült Királyság kormánya is azt a nézetet osztja, hogy a lakóhelynek az a fogalma, amelyet a Bíróság a szociális jogi rendelkezések értelmezése során dolgozott ki, [19] nem ültethető át a 2201/2003 rendeletre, mivel az adott jogszabályok teljesen eltérő célokat követnek. A migráns munkavállalókra vonatkozó szociális biztonsági rendszerek alkalmazásáról szóló rendelkezések célja bizonyos ellátások nyújtására vonatkozóan a lakóhely állama és a foglalkoztatás szerinti állam joghatóságának az elhatá-

18 – A. Borrásnak az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján, a házassági ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezményhez készült magyarázó jelentése (HL 1998. C 221., 27. o.), 32. pont. Az idézett szövegrész megtalálható többek között a C-452/93. P. sz., Magdalena Fernández kontra Bizottság ügyben 1994. szeptember 15-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-4295. o.] 22. pontjában, és később az Elsőfokú Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatában is megjelent (lásd például az Elsőfokú Bíróság T-298/02. sz., Herrero Romeu kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4599. o.] 51. pontját).

19 – Lásd a 76/76. sz. Di Paolo-ügyben 1977. február 17-én hozott ítélet (EBHT 1977., 315. o.) 17–22. pontját; a C-102/91. sz. Knoch-ügyben 1992. július 8-án hozott ítélet (EBHT 1992., I-4341. o.) 21–23. pontját; a C-90/97. sz. Swaddling-ügyben 1999. február 25-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-1075. o.) 29. és 30. pontját és a C-372/02. sz. Adanez-Vega-ügyben 2004. november 11-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-10761. o.) 37. pontját).

rolása. Ebben az esetben – a felügyeleti jogra vonatkozó határozatokra irányuló joghatóságtól eltérően – nem az érintett érdeke áll az előtérben, hanem a terhek tagállamok közötti megosztása.

4. A szokásos tartózkodási hely 2201/2003 rendelet értelmében vett fogalmának értelmezése tekintetében levonható következtetések

38. A 2201/2003 rendelet valamint a vonatkozó többoldalú egyezmények szövegére és céljára figyelemmel a rendelet 8. cikkének (1) bekezdésében a szokásos tartózkodási hely fogalmát következésképpen úgy kell értelmezni, hogy az a gyermek életvitele tényleges központjának felel meg.

39. Az életvitel tényleges központjának meghatározásakor a kérdést előterjesztő bíróságnak „a bíróság megkeresésekor" rendelkezésre álló valamennyi szempontot figyelembe kell vennie. Nem egyértelmű azonban, hogy mi minősül megkeresésnek egy olyan ügyben, mint amilyenről itt szó van, amelyben egy hatóság nyilvánvalóan hivatalból járt el. [20] Releváns cselekményként elsősorban az állami gondozásba vétel 2005. november 16-i elrendelése jöhet tekintetbe, mivel ez volt a hatóságok első, külső joghatásokat kiváltó intézkedése. [21]

40. Érdemben elsősorban a tartózkodás tartósságának és rendszerességének, valamint a gyermek családi és szociális kötődésének van jelentősége a szokásos tartózkodási hely megállapítása szempontjából.

– A tartózkodás tartóssága és rendszeressége

41. A szokásos tartózkodást az különbözteti meg az átmeneti tartózkodástól, hogy a tartózkodás rendszerint elér egy bizonyos időtartamot. A 2201/2003 rendelet ebben az összefüggésben nem állapít meg meghatározott időtartamot. Az, hogy a tartózkodás mikor mutat kellő állandóságot, inkább az adott ügy körülményeitől függ. Különösen a gyermek életkorának és a későbbiekben ismertetett családi és szociális körülményeknek lehet itt jelentősége.

42. Nem szükséges, hogy a tartózkodás megszakítás nélküli legyen. Így a gyermek – például szünidő alatti – átmeneti tartózko-

20 – Az „eljárás megindításának" a 2201/2003 rendelet 64. cikkének (2) bekezdése szerinti fogalmával kapcsolatban lásd a 8. lábjegyzetben hivatkozott, C-ügyre vonatkozó főtanácsnoki indítvány 67. és 68. pontját.

21 – Úgy tűnik, hogy a Bíróság a 2201/2003 rendelet 64. cikkének (2) bekezdése értelmében az eljárás megindítására vonatkozóan korábbi időpontból indul ki, mégpedig a hatóság belső vizsgálatának megkezdéséből (lásd a 2. lábjegyzetben hivatkozott C-ügyben hozott ítélet 72. pontját).

dása nem kérdőjelezi meg a szokásos tartózkodási hely fennmaradását. Nem lehet azonban szokásos tartózkodási helyet feltételezni, ha a ténybeli körülmények alapján nem lehet arra számítani, hogy a gyermek visszatér az eredeti tartózkodási helyre.

43. Jogszerű elköltözés esetében a szokásos tartózkodási hely már igen rövid idő után is átkerülhet a fogadó államba. Erre utal a 2201/2003 rendelet 9. cikkének (1) bekezdése. E rendelkezés szerint a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságai a 8. cikktől eltérően fenntartják joghatóságukat a költözést követő három hónapos időtartamig abból a célból, hogy módosítsák a gyermek elköltözése előtt az említett tagállamban kibocsátott, láthatási jogokról meghozott határozatot, amennyiben a láthatásra jogosult szülő továbbra is a korábbi tartózkodási hely szerinti tagállamban található. A rendelkezés alapjául tehát az az elgondolás szolgál, hogy már a három hónap lejárta előtt is lehet az új lakóhelyen szokásos tartózkodási hellyel rendelkezni, és ezért a korábbi szokásos tartózkodási hely szerinti bíróságok számára a 8. cikktől eltérő joghatósági szabályokat kell megállapítani.

44. A 9. cikk (1) bekezdése mindazonáltal egy sajátos helyzetre vonatkozik. Egyébként a helyváltoztatásnál az adott ügyben fennálló valamennyi körülményt figyelembe kell venni. A szokásos tartózkodási hely áthelyezésére utalhat különösen a szülők arra vonatkozó egyező szándéka, hogy a gyermekkel tartósan egy másik államban telepedjenek le. A szülők akarata például olyan külső körülményekben nyilvánulhat meg, mint a fogadó államban történő lakásszerzés vagy lakásbérlés, a hatóságoknál történő bejelentkezés, munkaviszony létesítése vagy a gyermek óvodába vagy iskolába történő beíratása. A másik oldalon ugyanígy a korábbi lakóhely szerinti államban létesített szokásos tartózkodási hely megszűnése mellett szól a korábbi lakás és munkahely feladása, valamint a hatóságoknál történő kijelentkezés.

45. Kivételes esetekben az is elképzelhető, hogy egy átmeneti időszakban a korábbi lakóhely szerinti államban már nincsen meg a szokásos tartózkodási hely, a fogadó államban való tartózkodás viszont még nem szilárdult meg annyira, hogy szokásos tartózkodási helyről lehessen beszélni. Pontosan ilyen esetre vonatkozóan állapítja meg a 2201/2003 rendelet 13. cikke kisegítő jelleggel azt, hogy annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén a gyermek jelen van.

46. A gyermek jogellenes elvitele esetében a 10. cikk úgy rendelkezik, hogy azon állam bíróságai, amelyben az elvitelt megelőzően a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, megtartják joghatóságukat. A jogellenes elvitel azonban nem zárja ki, hogy a szokásos tartózkodási hely átkerüljön abba az államba, ahová a gyermeket elvitték. A joghatóság megváltozására ilyen esetben a felügyeleti joggal rendelkező személy

és az illetékes hatóságok hozzájárulásával azonnal sor kerülhet (10. cikk a) pontja). Más esetben a joghatóság csak akkor tevődhet át, ha a gyermek legalább egy éve a másik tagállamban tartózkodik (10. cikk b) pontja). Önmagában az egyéves időtartamnak azonban itt sincs döntő szerepe. A joghatóság áthelyezése inkább a 10. cikk b) pontjának i.–iv. alpontjában felsorolt körülményektől függ.

– A gyermek családi és szociális helyzete

47. A szokásos tartózkodási helyet az egyszerű jelenléttől megkülönböztető állandóság a gyermek családi és szociális kötődésétől is függ. Erről a kérdést előterjesztő bíróságnak kell valamennyi, a gyermek korától függően eltérő jelentőségű tényező figyelembevételével átfogó képet alkotnia.

48. A családi helyzetet döntően azok a személyek határozzák meg, akikkel a gyermek a tartózkodási helyen együtt él vagy rendszeres kapcsolatban áll, azaz a szülők, a testvérek, a nagyszülők vagy más közeli hozzátartozók. A társadalmi beilleszkedés szempontjából olyan körülményeknek van jelentősége, mint például az iskolába járás, a barátok, a szabadidős tevékenységek, és mindenekelőtt a nyelvismeret.

49. Anélkül, hogy meg akarnám előlegezni, milyen átfogó értékelést fog alkotni a körülményekről a kérdést előterjesztő bíróság, megállapítható, hogy a szóban forgó ügyben számos elem szól az ellen, hogy C, D és E gyermekek szokásos tartózkodási helye 2005. novemberben már Finnországban volt. Eredetileg csak szünidei tartózkodást terveztek, ami a svédországi szokásos tartózkodási hely fennmaradása mellett szólhat. Továbbá az egyik kempingből a másikba vándorlás valószínűleg messzemenően kizárta, hogy a gyermekek az édesanyjukon és a mostohaapjukon kívül más személyekkel tartós szociális kapcsolatba kerülhessenek. Ezt tovább nehezítette, hogy nem jártak iskolába.

50. Másrészt abból kell kiindulni, hogy a gyermekek Finnország legalább egyik hivatalos nyelvén tudtak. A szülők továbbá novemberben feltehetően feladták azt az eredeti szándékukat, hogy csak a szünidőt töltsék Finnországban. Emellett szól az is, hogy a család 2005. októberben Finnországban szociális lakást kívánt szerezni.

51. Amennyiben a finn bíróságok mégis arra az eredményre jutnak, hogy C, D és E a releváns időpontban nem rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel Finnországban, és ezért ott nem áll fenn a joghatóság a 2201/2003 rendelet 8. cikkének (1) bekezdése alapján, a finn bíróságok a 13. cikk alapján akkor is rendelkezhetnek joghatósággal. Ennek feltétele, hogy az ismertetett kritériumokat figyelembe véve nem állapítható meg más – különösen svédországi – szokásos tartózkodási hely.

52. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre ezért ezt a választ kell adni: A gyermek 2201/2003 rendelet 8. cikkének (1) bekezdése szerinti szokásos tartózkodási helye azon a helyen van, ahol valamennyi releváns ténybeli körülményre, így különösen a tartózkodás időtartamára és rendszerességére, valamint a családi és szociális kötődésre figyelemmel a gyermek életvitelének központja található. Csak abban az esetben rendelkezik a rendelet 13. cikkének (1) bekezdése alapján az a tagállam joghatósággal, amelyben a gyermek található, ha nem állapítható meg ebben az értelemben szokásos tartózkodási hely, és nem áll fenn a 12. cikkre alapított joghatóság sem. [22]

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésről

53. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik, három alkérdésre tagolt kérdés a 2201/2003 rendelet 20. cikkének értelmezésére vonatkozik. Ez a rendelkezés azt írja elő, hogy sürgős esetben a tagállami bíróságok akkor is meghozhatják az adott tagállam joga szerint alkalmazható ideiglenes intézkedéseket – a védelmi intézkedéseket is beleértve –, ha a rendelet szerint az ügy érdemében nem rendelkeznek joghatósággal.

22 – A 12. cikk 13. cikkel szembeni elsőbbsége mindazonáltal problémákat vet fel (lásd Th. Rauschert, in: Th. Rauscher (főszerk.), *Europäisches Zivilprozessrecht,* I. kötet, 2. kiadás, München 2006, 13. cikk (5) bekezdés.

54. A szóban forgó ügyben tehát csak akkor van döntő szerepe e rendelkezés értelmezésének, ha a kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre adott válaszokra figyelemmel arra a megállapításra jut, hogy a finn bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal már a 8. vagy a 13. cikk alapján.

1. A 3. a) alkérdésről

55. A bíróság ezen kérdése a 2201/2003 rendelet 20. cikkének (1) bekezdése szerinti, a szülői felelősséggel és különösen a gyermek azonnali állami gondozásba vételével kapcsolatos ideiglenes intézkedések meghozatalára vonatkozó feltételek meghatározására irányul.

56. A 20. cikk (1) bekezdésének értelmezése során figyelembe kell venni, hogy ez a rendelkezés olyan bíróságokat hatalmaz fel eljárásra, amelyek a rendelet előírásai értelmében nem rendelkeznek joghatósággal az ügy érdemében, és ezért a rendelet 17. cikke alapján a joghatóságuk hiányát kellene megállapítaniuk. A 20. cikk (1) bekezdését ezért főszabály szerint megszorítóan kell értelmezni. A bíróságoknak sürgős esetekben ugyanúgy jogosultnak kell lenniük minden olyan intézkedés meghozatalára, amely a gyermek érdekében szükséges.

57. A rendelkezés szövegéből mindamellett először is az következik, hogy az intézkedések csak olyan gyermekekre vonatkozhatnak, akik az eljáró bíróság tagállamában találhatók. Annak az államnak a bírósága, amelyben a gyermek található, földrajzi közelségéből adódóan ugyanis meg tudja ítélni, hogy kell-e sürgős intézkedést hozni, és ha igen, milyet. Továbbá az intézkedés végrehajtásáról is gondoskodni tud. A 20. cikk (1) bekezdésének feltételei e vonatkozásban teljesülnek. A konkrét összefüggésben nem szükséges eldönteni azt a jogirodalomban vitatott kérdést, hogy a 20. cikk már magára a sürgős intézkedésre vonatkozó joghatóságra szolgáltat alapot, vagy csupán a *lex fori* szerinti joghatóságra utal. [23] A finn bíróságok ugyanis a nemzeti jog alapján is nyilvánvalóan jogosultak voltak a gyermekvédelmi törvény 18. §-a alapján az azonnali állami gondozásba vételre.

58. Másodszor *sürgős esetnek* kell fennállnia. Sürgősség akkor áll fenn, ha a gyermek jelenléte szerinti államban eljáró bíróság szempontjából a gyermek érdekeinek megóvása érdekében azonnali cselekvés szükséges.

59. A rendelet 20. cikkének (1) bekezdésében foglalt sürgősségi kritériumot nem lehet a rendelkezés (2) bekezdésétől függetlenül figyelembe venni. A 20. cikk (2) bekezdése szerint az ideiglenes intézkedések hatályukat vesztik, ha az érdemi ügyet tekintve joghatósággal rendelkező bíróság megtette az általa megfelelőnek ítélt intézkedéseket. Amint azt az Egyesült Királyság Kormánya kiemeli, a 20. cikk ezáltal hézagmentesen biztosítja a joghatóságot, amelynek során az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság bármikor magához vonhatja az ügyet. Ahogyan a német kormány helytállóan kifejti, így nem áll fenn annak a veszélye, hogy a sürgősség 20. cikk (1) bekezdése szerinti fogalmának túlságosan széles értelmezése veszélyezteti a rendeletben szabályozott joghatósági rendszert.

60. Harmadszor, a 20. cikk (1) bekezdése csak *ideiglenes* intézkedéseket enged meg. A végleges határozatot az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság számára tartja fenn. A 20. cikk ugyanakkor az ideiglenes intézkedések fennmaradására vonatkozóan nem tartalmaz időbeli korlátozást. Amennyiben maga az ideiglenes intézkedést kibocsátó bíróság nem állapít meg időbeli korlátozást, vagy nem vonja vissza az intézkedést, akkor a 20. cikk (2) bekezdés szerint az intézkedés mindaddig hatályban marad, amíg az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság el nem jár az ügyben.

61. A Bizottság a harmadik alkérdéssel összefüggésben azonban a Brüsszeli Egyezmény

23 – Erre a vitára vonatkozóan lásd M Andrae cikkét, Zur Abgrenzung des räumlichen Anwendungsbereichs von KSÜ und autonomem IZPR/IPR, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts – IPRax,* 2006, 82. o., 85. és azt követő oldalak.

24. cikkére vonatkozó ítélkezési gyakorlatra hivatkozik (amely a 44/2001 rendelet [24] 31. cikkének felel meg). Eszerint az e rendelkezésekben említett ideiglenes intézkedéseknek ténybeli vagy jogi helyzetet kell fenntartaniuk azért, hogy megvédjék azt a jogot, amelynek elismerését az ügy érdemében eljáró bíróságtól kérték. [25] Elrendelését a bíróságnak általános jelleggel olyan előfeltételek meglététől kell függővé tennie, amelyek biztosítják az intézkedés ideiglenes és biztosítási jellegét. [26]

62. Amennyiben az ügy érdemében esetlegesen joghatósággal rendelkező svéd bíróságok nem járnak el, fennáll annak veszélye, hogy a *Perusturvalautakunta* által 2005. december 15-én elrendelt állami gondozásba vétel és elhelyezés ezzel az ítélkezési gyakorlattal ellentétben a gyermekek nagykorúságáig tart. Mivel a rendelet a joghatósággal rendelkező bíróságra vonatkozóan sem tartalmaz utalást (lásd ehhez a 3. c) alkérdést), az ideiglenes intézkedések lejárta után hézag keletkezhet a gondozásban, ami a rendelet céljával ellentétes lenne.

63. Erre vonatkozóan egyrészt azt kell megjegyezni, hogy aggályos a Brüsszeli Egyezmény szerinti ideiglenes intézkedésekre vonatkozó ítélkezési gyakorlatnak a jelen összefüggésben történő alkalmazása. A Brüsszeli Egyezmény, illetve a 44/2001 rendelet értelmében, polgári vagy kereskedelmi ügyekben hozott ideiglenes intézkedések a kérelmező jogainak biztosítására irányulnak, és e célból ideiglenesen korlátozzák az ellenérdekű fél jogait. Az ügy érdemében joghatósággal nem rendelkező bíróság által elrendelt, megfelelő ideiglenes intézkedéseknek ezért a feltétlenül szükséges mértékre kell korlátozódniuk.

64. A 2201/2003 rendelet 20. cikkének (1) bekezdése szerinti intézkedéseknél ezzel szemben a gyermek érdeke áll az előtérben, mivel a gyermek maga nem képes ügyelni az érdekeire. A védelmi intézkedések pedig korlátozzák a szülők felügyeleti jogát. A szülőknek azonban lehetőségük van a joghatósággal rendelkező bíróságokhoz fordulni, és így adott esetben előidézhetik a 20. cikk (2) bekezdése alapján az ideiglenes intézkedések hatályon kívül helyezését. Ez lényeges különbséget jelent a Brüsszeli Egyezmény 24. cikkéhez és a 44/2001 rendelet 31. cikkéhez képest, amelyek nem tartalmaznak hasonló rendelkezést.

65. Másrészt egyet kell érteni a Bizottsággal abban, hogy a finn hatóságok által elrendelt állami gondozásba vétel és elhelyezés alatt a gyermekek állandó tartózkodási helye Finnországba tevődhetett át. A finn bíróságok

24 – A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.).

25 – A Bíróság C-261/90. sz., Reichert és Kockler ügyben 1992. március 26-án hozott ítéletének (EBHT 1992., I-2149. o.) 34. pontja, C-391/95. sz. Van Uden ügyben 1998. november 17-én hozott ítéletének (EBHT 1998., I-7091. o.) 37. pontja és C-104/03. sz. St. Paul Dairy Industries ügyben 2005. április 28-án hozott ítéletének (EBHT 2005., I-3481. o.) 13. pontja.

26 – A Bíróság 125/79. sz. Denilauler-ügyben 1980. május 21-én hozott ítéletének (EBHT 1980., 1553. o.) 15. pontja, a 25. lábjegyzetben hivatkozott Van Uden ügyben hozott ítéletének 38. pontja és a 25. lábjegyzetben hivatkozott St. Paul Dairy Industries ügyben hozott ítéletének 14. pontja.

ennélfogva a rendelet 8. cikkének (1) bekezdése alapján joghatósággal rendelkeznének az ezután megindított újabb eljárásra. Mindenesetre kevés érv szól a svédországi szokásos tartózkodási hely fennmaradása mellett, miután a család már régen elhagyta az országot, már nem csupán szünidei tartózkodást tervez Finnországban, és az objektív ténybeli körülmények is valószínűtlenné teszik a Svédországba történő visszatérést. Így a 13. cikk alapján a finn bíróságok egy újabb eljárás tekintetében joghatósággal rendelkezhetnének, amennyiben még nem lenne megállapítható szokásos tartózkodási hely Finnországban. „Joghatósági hézagtól" tehát nem kell tartani.

2. A 3. b) alkérdésről

66. A kérdést előterjesztő bíróság harmadik kérdésének b) alkérdése arra irányul, hogy csak azok az intézkedések minősülnek-e a rendelet 20. cikkének (1) bekezdése szerinti védelmi intézkedésnek, amelyek a nemzeti jog alapján meghozhatók, és hogy kötelező erővel bírnak-e a nemzeti jog ezen intézkedésre vonatkozó rendelkezései a cikk alkalmazása során.

67. A rendelkezés szövege szerint olyan ideiglenes intézkedések elrendelését engedi meg, amelyek a nemzeti jog alapján meghozhatók. Az imént a 3. a) alkérdés megválaszolásakor kifejtett feltételektől eltekintve a rendelet 20. cikke nem tartalmaz további előírást az alkalmazandó nemzeti rendelkezések kialakítására vonatkozóan. [27]

68. E tekintetben figyelembe kell venni azt, hogy az ideiglenes intézkedés fogalma önálló fogalom a közösségi jogban. Ahogyan a finn kormány és a Bizottság helyesen kifejti, a 20. cikk (1) bekezdésével ezért nem ellentétesek az olyan intézkedések sem, amelyeket a nemzeti jog nem kifejezetten ideiglenes intézkedésként határoz meg. Ahogyan az első alkérdésre adott válaszból is következik, ez a rendelkezés minden olyan intézkedés meghozatalát lehetővé teszi, amely az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság eljárásáig a gyermek érdekének biztosítása érdekében szükséges, és nem végleges jellegű.

69. Egyébként pedig a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak meghatározása, milyen intézkedések hozhatók a nemzeti jog alapján, és hogy a nemzeti rendelkezések kötelező erővel bírnak-e.

27 – A nemzeti rendelkezések közé tartoznak nemzetközi magánjogi szabályok, amint azt a német kormány hangsúlyozza. Amennyiben ezen szabályok szerint egy másik állam joga alkalmazandó, a rendelet 20. cikkének (1) bekezdése azoknak a külföldi szabályoknak az alkalmazásával sem ellentétes, amelyekre az eljáró bíróság államának kollíziós joga utal.

3. A 3. c) alkérdésről

70. A kérdést előterjesztő bíróság továbbá azt a kérdést veti fel, hogy a védelmi intézkedés elrendelését követően az ügyet hivatalból át kell-e tenni a joghatósággal rendelkező tagállam bíróságához.

71. Csak a görög kormány véli úgy, hogy fennáll ez a kötelezettség, az eljárás többi résztvevője vonatkozó rendelkezés hiányában elutasítja az ilyen kötelezettség fennállását.

72. Valóban csak a 2201/2003 rendelet 15. cikke rendelkezik az ügy tárgyalására alkalmasabb bírósághoz való áttételről. Ez a rendelkezés azonban csak az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróságot hatalmazza fel erre vonatkozóan. Olyan bíróság tekintetében, amely a rendelet 20. cikkének (1) bekezdése szerint nemzeti joga alapján ideiglenes intézkedést rendelt el, nincsen szabály az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bírósághoz való áttételről.

73. A 3. b) kérdésre adott válaszban ismertetett okokból a szülői felügyelet terén meghozandó intézkedésekre vonatkozó hézagmentes joghatóságnak a gyermek érdekében történő biztosítása miatt sem szükséges az áttételre vonatkozó kötelezettség.

74. A rendelet azonban azt sem tiltja, hogy az a bíróság, amely ideiglenes intézkedést bocsátott ki, a szerinte az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróságot tájékoztassa ezekről az intézkedésekről. E célból a központi hatósághoz is fordulhat, amely ezután a 2201/2003 rendelet 55. cikkének a) pontja alapján felveheti a kapcsolatot más tagállamok központi hatóságaival.

D – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésről*

75. A kérdést előterjesztő bíróság végül arra vár választ, hogy ha egy bíróság a 2201/2003 rendelet alapján nem rendelkezik joghatósággal, a keresetet – mint elfogadhatatlant – el kell-e utasítania vagy az ügyet egy másik tagállam bíróságához kell-e áttennie.

76. A rendelet 17. cikke szerint a tagállami bíróságnak hivatalból meg kell állapítania joghatóságának hiányát, ha olyan ügyben fordulnak hozzá, amely tekintetében e rende-

let értelmében nem rendelkezik joghatósággal, és amely tekintetében e rendelet értelmében más tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik. A másik tagállamban joghatósággal rendelkező bírósághoz való áttételről nem rendelkezik a rendelet.

77. A görög kormány osztja azt az álláspontot, hogy a rendelet célja, hogy a szülői felügyelet terén meghozandó intézkedésekre vonatkozóan hézagmentes joghatósági rendszert biztosítson. A rendelet 8. és 13. cikke ezt lényegében biztosítja. Amennyiben nem áll fenn sürgős eset, várni lehet addig, amíg az e rendelkezések szerint joghatósággal rendelkező bíróságok hivatalból vagy kérelemre eljárnak, miután egy másik bíróság megállapította joghatóságának hiányát.

78. A rendelkezésben foglalt szabályozás mindazonáltal nem tudja biztosítani azt, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság egyáltalán tudomást szerezzen a másik tagállamban folyamatban lévő eljárásról. Mivel azonban a jogalkotó nem állapított meg áttételre vonatkozó kötelezettséget, ez önmagában a rendelet céljaiból nem vezethető le.

79. Ezenkívül olyan bíróság is rendelkezhet joghatósággal egy új eljárás tekintetében, amely a kérelem benyújtásakor még nem rendelkezett joghatósággal, ha a szokásos tartózkodási hely az első eljárás folyamán az érintett tagállamba tevődött át. Ezért az első eljárásban a kérelem benyújtásakor joghatósággal rendelkező bírósághoz történő áttételre vonatkozó kötelezettségnek adott esetben nem is lenne értelme.

80. A rendelet mindenesetre abban sem gátolja a joghatósággal nem rendelkező bíróságot, hogy tájékoztassa határozatáról a joghatóságát megállapító, más tagállambeli bíróságot. E célból a rendelet 55. cikkében említett központi hatóságokhoz is lehet fordulni. A joghatóságának hiányát megállapító bíróság által más tagállam bíróságához eljuttatott, a rendeletben nem szabályozott ilyen tájékoztatás azonban joghatóságát illetően nem kötheti az utóbbi bíróságot. Ez a bíróság ugyanis maga jogosult megvizsgálni a joghatóságát.

V – Végkövetkeztetések

81. Az előbbi megfontolások alapján azt javasolom a Bíróságnak, hogy a Korkein hallinto-oikeus által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket a következőképpen válaszolja meg:

1. A 2004. december 2-i 2116/2004/EK tanácsi rendelettel módosított, a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a polgári ügyek fogalma e rendelkezés értelmében kiterjed az olyan egységes határozatra, amely egy gyermek azonnali állami gondozásba vételét és a saját családján kívül, családottonban való elhelyezést rendeli el, ha ezt a határozatot a közjog hatálya alá tartozó gyermekvédelemi szabályok keretében fogadták el.

2. A gyermek 2201/2003 rendelet 8. cikkének (1) bekezdése szerinti szokásos tartózkodási helye azon a helyen van, ahol valamennyi releváns ténybeli körülményre, így különösen a tartózkodás időtartamára és rendszerességére, valamint a családi és szociális kötődésre figyelemmel a gyermek életvitelének központja található. Csak abban az esetben rendelkezik a rendelet 13. cikkének (1) bekezdése alapján az a tagállam joghatósággal, amelyben a gyermek található, ha nem állapítható meg ebben az értelemben szokásos tartózkodási hely, és nem áll fenn a 12. cikkre alapított joghatóság sem.

3. a) A 2201/2003 rendelet 20. cikkének (1) bekezdése abban az esetben is lehetővé teszi a tagállamok bíróságai számára, hogy sürgős esetekben az adott tagállamban található gyermek védelmében minden ideiglenes intézkedést megtegyenek, ha a rendelet szerint egy másik tagállam bíróságai rendelkeznek az ügy érdemében joghatósággal. Sürgősség akkor áll fenn, ha a gyermek jelenléte szerinti államban eljáró bíróság szempontjából a gyermek érdekeinek megóvása érdekében azonnali cselekvés szükséges.

b) A rendelet 20. cikkének (1) bekezdése lehetővé teszi az eljáró bíróság tagállamának joga szerint alkalmazható ideiglenes intézkedések elrendelését, ennek azonban nem feltétele, hogy a nemzeti jog ezeket az intézkedéseket kifejezetten ideiglenes intézkedésként határozza meg. Egyébként pedig a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak meghatározása, milyen intézkedések hozhatók a nemzeti jog alapján, és hogy a nemzeti rendelkezések kötelező erővel bírnak-e.

c) A rendelet azt a bíróságot, amely a 20. cikk (1) bekezdése értelmében ideiglenes intézkedést bocsátott ki, nem kötelezi arra, hogy az ügyet tegye át valamely másik tagállamnak az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróságához. A rendelet azonban nem gátolja az eljáró bíróságot abban, hogy a foganatosított intézkedésekről közvetlenül vagy a központi hatóságokon keresztül tájékoztassa a joghatósággal rendelkező bíróságot.

4. Az a bíróság, amely nem rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében, és a rendelet 20. cikkének (1) bekezdése értelmében ideiglenes intézkedés elrendelését sem tartja szükségesnek, a rendelet 17. cikke értelmében köteles a joghatósága hiányát megállapítani. A rendelet azonban nem gátolja az eljáró bíróságot abban, hogy határozatáról közvetlenül vagy a központi hatóságokon keresztül tájékoztassa a joghatósággal rendelkező bíróságot.